

SOLITUD DE VÍCTOR CATALÀ El temps de la història de *Solitud*, de Víctor Català

CARME VILÀ COMAJUAN

Introducció

En aquest text que llegiu hi reproduïm un dels aspectes desenvolupats a la part central de les conferències sobre *Solitud*, de Víctor Català, organitzades pel Departament d'Educació (des del gener fins al març del 2009). Poder deixar per escrit una part de les conferències ens ofereix, a més, l'oportunitat de justificar la proposta del calendari de l'exercici 3 de l'apartat 3.3 del dossier «*Solitud*, de Víctor Català» (2009).

A les conferències, després de comentar especificats de *Solitud*, com el fet que sol agradar molt als estudiants¹ i que és una de les obres que més recorden un cop adults,² presentàvem aspectes controvertits —en sentit molt ampli— amb què els professors topem quan consultem bibliografia o corregim produccions d'alumnes,³ tant aspectes sobre l'autora (per exemple, a l'entorn del pseudò-

¹ Aquest aspecte fins i tot intriga una mica. Vegem-ne un exemple:

De fet, i parle tant de la meua pròpia experiència com per la de les successives lleves d'estudiants que cada curs han de llegir i «treballar» en la meua assignatura la novel·la, *Solitud* «enganxa», manté un missatge i un tractament estètic-literari perfectament atractius més de 80 anys després de la seua naixença. [...] Però que té *Solitud* que li ha possibilitat tan llarga vida? Quins valors conté? Quins trets distintius ofereix?»

Vicent Simbor Roig: «El narrador a 'Solitud'», p. 212

² És molt citada en entrevistes, en blogs... Una escriptora, Najat El Hachmi, fins i tot l'esmenta a les seves obres (a *Jo també sóc catalana*, p. 31 i 79, i a *L'últim patriarca*, p. 177 i 222).

³ Per exemple, un professor que faci deu anys que no treballi *Solitud* a classe, se sorprendrà que actualment a moltes produccions d'estudiants s'afirma que la Mila està embarassada després de la violació. És cert que fa ja més de vint-i-cinc anys Jordi Castellanos va argumentar la possibilitat que diversos elements del text poguessin suggerir que la Mila intuïa que estava embarassada (a «'Solitud', novel·la modernista»), però els estudiants extreuen aquella informació de la «pseudobibliografia» que consulten sovint (com ara <http://www.rincondelvago.com> o <http://www.xuletas.es>), on l'afirmació ha aparegut, gens argumentada i sense cap tipus de matisació, moltes vegades (segurament, per una transcripció esbiaixada de la hipòtesi de Castellanos ben explicada pel professor). Ara bé, aquella afirmació des de fa uns mesos ja ha passat a la bibliografia considerada fiable (a l'entrada «Mila» del *Diccionari de la literatura catalana*, p. 636, apareix «Mila, embarassada, pot accedir al coneixement»). Per al tema del possible embaràs de la Mila, vegeu —a més de l'article de Castellanos esmentat— «*Solitud*, novel·la», de Lola Badia, i *Caterina Albert / Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura* (p. 231-234 i 250-252), de Francesca Bartrina. Nosaltres creiem que la Mila sí que pensa en la possibilitat d'un embaràs després de la violació («de prompte, amb glaçament de tota l'ànima, li vingué una nova recordança: [...] d'aquell prec fervorós aixecat en el Bram», p. 350 de l'edició de *Solitud* esmentada a la bibliografia, com la resta de citacions i de remissions que fem de la novel·la) —de fet, és l'únic moment del relat en què la

nim) com sobre l'obra, especialment de *Solitud*. L'anàlisi de fragments sempre demostrava que aquesta novel·la és una obra molt planificada, amb relacions intratextuals ben travades, plena de passatges molt remarcables estilísticament que és impossible que siguin fruit de la improvisació...⁴ Acabàvem les conferències mostrant escenes en què el pastor s'associa a *llum* i conceptes relacionats (*escalfor, protecció, calma, esperit, màgia, paraula, mirada i guia*), escenes que de vegades és inevitable recordar en altres de semblants d'obres ben distanciades. Per exemple, dues escenes de la pel·lícula *El pacient anglès* (1996), d'Anthony Minghella,⁵ semblen remetre a aquestes dues de *Solitud*:

Tot lo cremador que hi havia en la capella, atxes, blandons i ciris, flamejava. [...] De cua d'ull la Mila el vegé restar immòbil, com encegat, guaitant la gran lluminària del fons; i ella [...] sentint [...] l'escalfor suau del cos de l'home, bo i contemplant l'expressió extàtica d'aquella cara barbameca i la blancor daurada del front, inflat per llargues meditacions somnioses, compregué alta volta que el tenia lluny, lluny, infinitament lluny de si... en apartats paratges misteriosos. (p. 125-126)

I mentre les ombres queien com un gran vol de corbs sobre la terra, el pastor i el vailet anaren omplint d'oli les esclaves dels boers que el dia abans havien clavat en el frontis de la capella, resseguint, com garlandes de fanalets minúsculs, portalada, balcó i finestreres. Una hora més tard, en la solitud enlairada de les muntanyes desertes, on encara semblava glatir-hi i aletejar sinistrament l'esperit de la violència, aquella ermita, dibuixada en les tenebres per les ratlles de piquets lumínics, feia l'efecte d'un palau d'encís, de la demora de goges d'algun conte fantàstic. (p. 203)

noia considera aquesta possibilitat, segurament perquè fins abans de l'atac era verge. Ara bé, creiem que a *Solitud* el text no indica que la Mila intueixi que estigui embarassada, a diferència del que ocorre al conte «L'enveja» (*Obres completes*, p. 556), en què el narrador diu «la nova mare» per a referir-se a una dona que sí que present la maternitat pròxima.

Un aspecte que també cal aclarir a l'entorn del tema de la violació de la Mila és que *botó de foc* significa 'cauteri' (un objecte de forma fàl·lica a què es pot aplicar el que el narrador atribueix al pern de ferro que fereix la Mila just abans de l'atac: que deixa «una bona marca per a tota la vida», p. 345). Per tant, l'ús metafòric de *botó de foc* («botó de foc que li cremava les entranyes», p. 348; «sentí de nou el botó de foc cremar-li les entranyes», p. 350) només pot remetre a la violació (i a destrucció, a marca inesborrable...), però no a un engendrament.

⁴ És ben conegut que Víctor Català havia escrit un pròleg per a la primera edició de la novel·la —aquella gran *captatio benevolentiae*— que l'editor Lluís Via no va voler publicar, pròleg que ara podem trobar, entre d'altres llocs, a l'edició de *Solitud* que solen llegir els estudiants, la d'Edicions 62 de l'any 2005 (p. 53-56). Però no se sol dir que Víctor Català va aconseguir publicar un advertiment semblant a aquell pròleg, que reproduïm sencer:

Llegidor meu: una lleal advertència avans de que tombis la fulla.

Aquesta obra no es lo que tu, tal vegada, esperaríes que fos, ni, certament, lo que hauria volgut jo que sigués: entrebanchs y destorbs que fóra enutjós relatar aquí m'han privat d'entretenimhi al escriurela, y d'esmenarhi després molts mancaments esmenables.

Mes, lo que per rahó de les circumstancies no he pogut fer jo, ho encarrego a ton bon criteri y a ta bona voluntat; y si tu'm fas la mercè de tenir en compte la meva y de llegir ab paciència y fins al cap d'avall aquest extens llibre, creu que't quedarà doblement obligat ton vell amic.

Víctor Català: *Solitud*, p. 3

⁵ L'escena en què, com el pastor, el sapador sikh propicia la il·luminació de la capella per mostrar l'art a la noia que viu al mateix edifici, i l'escena en què el noi ha emmarcat el camí i la caseta on viu il·luminant-los, també com el pastor, amb closques de cargol plenes d'oli.

Del 9 d'abril al 14 de desembre del 1902

Un dels aspectes en què de vegades hi ha discrepàncies a la bibliografia sobre *Solitud* és el temps de la història: de la primavera a la tardor o a l'entrada de l'hivern?, gairebé un any?, tot un any del final de l'hivern o del principi de la primavera a l'hivern?, tot un any de la tardor a la tardor?...⁶ d'un any no precisat. A la bibliografia, és majoritària la primera proposta, però els professors trobem molt sovint en produccions d'estudiants l'afirmació que el temps de la història dura un any perquè ha aparegut moltes vegades a la «pseudobibliografia» que hem esmentat a la nota 3.

Tot seguit, mostrem una possible reconstrucció del temps de la història, que hem fet bàsicament per desmentir que *Solitud* sigui una novel·la en què cada capítol sembli independent o que sigui imprecisa en aspectes com el temps de la història... La reconstrucció confirma el que diuen la majoria d'experts, però encara es pot precisar més: la història comença el 9 d'abril del 1902 i acaba el 14 de desembre del mateix any.

La història de *Solitud* no es pot adaptar a qualsevol any. Dels anys que es podrien prendre en consideració, el que més bé s'ajusta a les referències del relat és el 1902, per les raons següents:

- L'any 1902 la Setmana Santa⁷ es va acabar el 31 de març⁸. Per tant, és versemblant que la Mila i en Matias s'haguessin casat un dia dels primers dies d'abril, un cop ja acabades la Quaresma i la Setmana Santa, i que a la novel·la no es parli de la Setmana Santa o de les altres festes que s'hi relacionen (a part de l'Ascensió —una festa menor que l'any 1902 es va escaure el 8 de maig—, o bé queden fora de la història⁹ o bé ocorren durant el mes de maig a partir del dia 13, període del qual a la novel·la no s'expliquen dies concrets¹⁰).
- Al capítol 7 hi ha referències temporals bastant precises que s'adaptin bé als primers dies de maig de l'any 1902 (no, en canvi, als dels anys 1900, 1903 o 1904), perquè —com veurem més endavant— cal que el primer diumenge de maig sigui el dia 4 o el dia 5.
- Prenent l'any 1902 va més bé de suposar que certes accions s'escaiguin o bé en diumenge¹¹ (per exemple, el dia que en Baldiret va a dir a la Mila

⁶ Només posem un exemple de cada cas: de la primavera al final de la tardor o a l'entrada de l'hivern, Carles Cortés Orts a «L'empremta de la narrativa de Caterina Albert en els primers relats de Mercè Rodoreda» (p. 227); gairebé un any, Lluís Busquets Grabulosa a «Una nova lectura de 'Solitud'»; tot un any de la primavera a l'hivern, Núria Nardí a «El paisatge en la narrativa de Caterina Albert» (p. 96); tot un any de la tardor a la tardor, Óscar Fernández Poza a «En torno a la ordenación espacio-temporal del relato en *Solitud* de Víctor Català y *Cosima* de Grazia Deledda» (p. 56).

⁷ Va ser Joan Brugués Freixanet qui ens va suggerir de mirar quan s'esqueia la Setmana Santa.

⁸ A tota la resta d'anys des de l'any 1895 fins a l'any 1905 el Dilluns de Pasqua s'escau a l'abril.

⁹ Des del dijous 6 de febrer, el dijous de Carnestoltes, fins al 31 de març, el Dilluns de Pasqua.

¹⁰ La segona Pasqua (el 18 de maig), el Dilluns de la segona Pasqua (el 19 de maig) i el dia de Corpus (el 29 de maig).

¹¹ En una ocasió es fa una referència al fet que el diumenge cal anar a missa («Avui sem a dissabte [...] Demà toca la missa; jaquim-lo estar... I ¿si hi anéssim dilluns?»), p. 252-253).

que el senyor rector la vol veure, p. 332-333) o bé en un dia de cada dia (com el dia de l'enterrament del pastor, perquè el pare d'en Baldiret diu que el seu fill podria anar a estudi, p. 320), encara que el narrador no especifiqui quin dia de la setmana passen aquestes accions.

- Les referències a objectes o costums no refuten que la història pugui ocórrer el 1902, tot i que tampoc no ajuden a precisar l'any. Per exemple, els vestits, les monedes, els mitjans de transport... que apareixen a *Solitud* fan pensar que el temps històric pot ser contemporani a l'escriptura, però no permeten deduir si la història passa el 1899 o el 1904, posem per cas.¹² Tampoc no contribueix a la datació exacta de l'època de la història, a diferència del que s'ha afirmat de vegades, el fet que sembli que el mestre d'en Baldiret faci les classes en castellà (p. 307), perquè, tot i que el decret que amenaça d'expulsar els mestres del cos si ensenyen en català és del 21 de novembre del 1902, abans del 1902 ja es feien moltes classes en castellà.¹³
- Un fet real en què sembla que es va inspirar Víctor Català és del 1902: que els barquers de Torroella de Montgrí perdessin la feina i s'haguessin de vendre les barques perquè s'havia construït un pont,¹⁴ que a *Solitud* no se situa a Murons (la recreació literària de Torroella) el 1902 sinó a un altre poble —el poble d'on provenia la Mila¹⁵— uns anys abans.
- L'any 1902 és, precisament, l'any de l'encàrrec del que serà *Solitud* per part de l'editor Lluís Via.¹⁶

Tot seguit, expliquem com es pot concloure que la història de *Solitud* comença el 9 d'abril del 1902 i acaba el 14 de desembre del mateix any. En molts casos, les dates proposades són aproximades, perquè que Víctor Català sabés exactament en quin moment de l'any ocorren totes les accions de la novel·la, quants dies passen d'una a l'altra..., no implica que les referències siguin tan precises que els lectors puguem reconstruir totes les dates exactament.

¹² Per posar només un exemple, els ordinaris com ara els que feien la ruta Perpinyà-Barcelona fins i tot mantenien els horaris durant dècades.

¹³ Vegeu *La persecució política de la llengua catalana* (p. 94-105), de Francesc Ferrer i Gironès; «Eine unterdrückte Sprache wird Gravitationszentrum. Die neue Rolle des Katalonischen in der Schule» (p. 107 i 108), de Mireia Galindo i altres; *Història social de l'escola a la Catalunya central. Vic 1830-1900* (p. 84 i 116-119), de M. Teresa Godayol, i «El pensament lingüístic en les revistes modernistes i noucentistes gironines (1898-1914)» (p. 433), de Pep Vila.

¹⁴ A Torroella de Montgrí un últim barquer real com el que devia inspirar el personatge de l'oncle de la Mila és ben conegut actualment perquè a partir de l'estiu del 2008 el representa un gegant, en Pauet.

¹⁵ S'ha dit a bastants llocs que la Mila, abans d'anar a l'ermita, vivia a Sant Pere Pescador. L'error deu provenir del fet que ella explica què feia el seu oncle el dia de sant Pere Pescador, el dia del patró dels barquers (p. 237). Però és impossible que la Mila provingués d'aquell poble perquè fins que no puja al Cimalt no havia vist mai el mar. A *Solitud* no s'especifica de quin poble és la Mila, però per la informació que s'ofereix a diversos passatges de la novel·la es pot deduir que podria provenir de l'Alt Empordà, segurament de Peralada.

¹⁶ Com es diu a molts llocs. Vegeu, per exemple, «Epistolari Lluís Via – Víctor Català (1901-1909)» (p. 257), d'Irene Muñoz.

1) Sant Ponç és l'11 de maig.¹⁷ Actualment, si el dia 11 no fos festa local, la majoria d'anys un aplec com el de la festa de les roses no es faria el dia 11, perquè se celebraria en diumenge. Al principi del segle xx les festes se celebraven sempre el mateix dia, s'escaiguessin quan s'escaiguessin... Així doncs, es pot establir amb molta precisió el temps de la història dels capítols 8, 9 i 10:

- Capítol 8: dia 9 de maig (dos dies abans de la festa de les roses) i dia 11 de maig (el dia de la festa fins abans de dinar).¹⁸
- Capítol 9: dia 11 de maig (el dia de la festa a partir del dinar).
- Capítol 10: dia 12 de maig (l'endemà del dia de la festa).

2) Si relacionem dos fragments del capítol 8 podem saber (dia amunt, dia avall) quin és el primer dia de la història:

La Mila desfeia per primera vegada el camí que havia fet el dia de la pujada a la muntanya. [...] La impressió i la sorpresa d'un mes enrera es repetiren sense minva. (p. 177-178)

Si el narrador diu «un mes enrera» el 9 de maig, deduïm que la Mila va pujar per primera vegada a l'ermita, aproximadament si voleu, el 9 d'abril.

3) Un cop sabem a quins dies correspon el que s'explica als primers tres capítols (dies 9 i 10 d'abril) i als capítols 8, 9 i 10 (des del 9 fins al 12 de maig), cal mirar si el que ocorre als capítols 4, 5, 6 i 7 s'adapta al període que va entre els dies 11 d'abril i 8 de maig.

És més fàcil començar pel capítol 7, que conté referències temporals més precises. Podem suposar que «Els primers dies de maig» (p. 167) són els de la primera setmana del mes. D'aquests dies se'n destaquen tres: «Un dia» (p. 168), que pot ser l'1 o el 2; «Un altre dia, un diumenge» (p. 168), que ha de ser per força el dia 4, i «Encara un altre dia» (p. 168), que pot correspondre al 6 o al 7, per exemple.

4) Tornant al principi, el que s'explica al capítol 4 pot correspondre als dies següents: des de l'11 al 21 d'abril («La Mila passà deu o dotze dies», p. 111). Pel que fa als capítols 5 i 6, es pot considerar que no s'hi expliquen dos grups de dies diferents, sinó que s'hi resumeixen els mateixos dies: al capítol 5, durant el dia i, al capítol 6, al vespre («A les vetlles», p. 151).

Per tant, podem concloure que als primers deu capítols s'hi explica poc més del primer mes de la història, segons aquesta distribució:

Mesos	Abril																														Maig											
Dies	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12								
Capítols	1	2	4												5						7						8		8	10												
	2	3	4												6						7						8		9													

¹⁷ Normalment es diu que la festa de les roses està inspirada en l'aplec de Santa Caterina (que se celebra el dia 25 de novembre), però sens dubte Víctor Català també es va inspirar en actes que es fan en un altre poble del Baix Empordà, Cruïlles, per la festa major del dia de sant Ponç, un dels actes de la qual és la benedicció de les roses. Segurament la tria de sant Ponç com a patró de l'ermita es va deure al fet que la festa se celebrés pel maig, i no perquè hi hagués una masia al Montgrí anomenada Santa Ponça.

¹⁸ Tot i que el relat passa del dia 9 al dia 11 («fugen a la muntanya totes. L'endemà passat», p. 178), més endavant s'expliquen accions del dia 10: «el pastor i el vailet anaren omplint d'oli les esclaves dels boers que el dia abans havien clavat en el frontis de la capella» (p. 203) i «teniu present lo que vos deia abans-d'ahir» (p. 206).

5) Si per als primers deu capítols són molt clars els límits temporals, per a la resta del relat no tenim referents tan exactes, per bé que sembla que el narrador tingui interès a detallar el pas del temps («L'estiu», p. 218; «per les darreries d'agost», p. 219; «I ni aquell dia ni en tots els d'aquella quinzena [...] de la quinzena següent en avall», p. 226; «Finava l'octubre», p. 228; «Feia cosa d'una quinzena», p. 309) o, fins i tot, a mostrar el dia de la setmana en què s'escau una acció («Avui sem a dissabte [...] I ¿si hi anéssim dilluns?» p. 252-253; «El diumenge», p. 253; «El primer diumenge després», p. 307). En tot cas, el començament del capítol 11 («L'estiu hauria passat lànguid», p. 218), sembla indicar que s'hi explica la història a partir d'on l'havíem deixada al capítol anterior: a partir del 13 de maig. Per tant, aquí «l'estiu» abastaria part de la primavera (i després veurem que també part de la tardor), com quan es diu *roba d'estiu, horari d'estiu...*¹⁹

6) És més difícil datar el final de la història. Sembla que només sabem que s'acaba l'endemà d'una festa important (com passava a la que podríem considerar la primera part de *Solitud*), el dia de la tornaboda de la «festa petita de Murons» (p. 338), però el narrador no ens en diu el patró. Com que no es fa cap referència al cicle de Nadal,²⁰ podem deduir que la història s'acaba abans del 23 de desembre, idea reforçada també pel fet que no hi ha festes majors entre el 22 de desembre i el 6 de gener. No sembla aventurat suposar que Víctor Català hagués pogut situar la festa petita de Murons el dia 13 de desembre (el dia de santa Llúcia), perquè és el dia de la festa major petita de l'Estartit (del terme de Torroella de Montgrí, el referent real de Murons).

Al capítol 17 un fet corrobora la datació proposada per a l'últim dia de la història: «una estrella volant, fent d'una ratlla lluminosa un quart de cercle en el firmament, anà a caure al lluny» (p. 349), estrella que només pot ser un dels nombrosos meteors de les Gemínides²¹ que al principi del segle xx queien cada any entre el 7 i el 17 de desembre. Amb tot, hi ha un aspecte semblant que és clarament anacrònic: el cant d'un grill al vespre del dia 13 de desembre —un sol grill, aspecte ja sorprenent—, perquè els grills canten només durant les nits caloroses i mai abans del maig o després del setembre (de fet, pel desembre les nimfes sorgides dels ous estan enterrades). Com que sembla improbable que Víctor Català no estigués al corrent que al final de la tardor no se senten grills, hem de concloure que el cant d'aquest únic grill només pot tenir significats metafòrics o simbòlics. És curiós, doncs, que l'estrella volant que

¹⁹ De la mateixa manera, es parla de l'hivern amb el significat que inclou, com a mínim, part de la tardor: «a l'hivern, quan tanqui a casa seua [d'en Baldiret]» (p. 106); «Havia arribat l'hora en què el pastor deixava l'ermita per a tancar durant tota la hivernada al mas de Sant Ponç» (p. 251).

²⁰ Actualment el cicle de Nadal comença a principi de desembre o fins i tot abans (il·luminació de carrers, anuncis de regals, sopars de feina...) i s'acaba el dia de Reis, menys en el cas de les representacions dels Pastorets, que segueixen més aviat el cicle tradicional. A principi del segle xx, però, el cicle de Nadal començava gairebé poc abans del dia de Nadal (per exemple, es feia el pessebre el dia 23 de desembre o, fins i tot, el dia 24) i s'acabava el dia de la Candelera, el dia 2 de febrer —estava molt mal vist, si més no en ambients rurals, desmuntar el pessebre abans d'aquest dia.

²¹ Aquesta informació ens la va proporcionar el doctor Enric Marco Soler, professor del Departament d'Astronomia i Astrofísica de la Facultat de Física de la Universitat de València.

molts lectors prenen per un element màgic deu tenir un referent ben real i, en canvi, el cant d'un grill pel desembre, que a la majoria de lectors actuals els sembla versemblant, no.

Als capítols finals hi ha altres referències que semblen contradir que les accions ocorrin al desembre, però el narrador subtilment ens marca la datació exacta. Per exemple, el fet que la nit del 13 al 14 de desembre sembli poc freda pot fer pensar que no és una nit del mes de desembre, però el narrador remarca l'excepcionalitat de la temperatura quan diu «La nit era quasi tan dolça com una nit primaverenca» (p. 345). Hem de descartar que hi pogués haver hagut un pas de temps i que la nit pogués ser una nit estiuenca o del principi de la tardor d'un any després de l'arribada a l'ermita, perquè la Mila encara no ha passat tot un any a la muntanya ja que no sap quan és la festa petita de Murons («La Mila va saber per en Matias que era la festa petita de Murons», p. 338).

També poden generar dubtes sobre l'època de l'any les referències al temps meteorològic durant la pujada al Cimalt («Feia un fred intens [...] encara no hi havia hagut cap nevada», p. 254; «en plenes crueses hivernenques», p. 266; «enmig de les gelabrors de l'hivern», p. 276), que remetent més a l'hivern que no pas a la tardor. El narrador deu fer aquestes consideracions perquè compara, de vegades explícitament i tot, la matinada d'un dia de novembre amb el migdia i la tarda d'un dia d'abril (el dia de l'anada a l'ermita). És segur que la pujada al Cimalt ha de passar al novembre perquè en Gaietà encara no ha tancat el ramat al mas de Sant Ponç i, sobretot, per una intervenció de diàleg: el pastor diu «Pel gener vinent, si em toqui pas abans el cop de creu, ne fai seixanta-quatre» (p. 299). Si la pujada al Cimalt fos al desembre, el pastor diria «el mes que ve» i, si es produís al gener, diria «aviat» o «fa una setmana»...

7) Per tant, arribats a aquest punt, només queda veure com s'ajusten les referències temporals de la part de la història entre els capítols 11 i 18, que va des del dia 13 de maig fins al 14 de desembre. És evident que al capítol 11 s'expliquen molts dies d'aquests set mesos. Per les indicacions sobre el pas del temps d'aquest capítol, es pot suposar que arriba fins al 3 de novembre²², que s'ha de prendre com una data aproximada. Després, només cal fer coincidir les accions dels capítols del 12 al 18 entre el 4 de novembre i el 14 de desembre, de manera aproximada també.

Com passava als primers deu capítols, als set darrers també s'hi explica poc més d'un mes. Aquesta pot ser-ne la distribució:

Mesos	Novembre																														Desembre													
Dies	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
Capítols	12				13		13	15															16													17	17	18						

Per tant, segons la relació entre temps del relat i temps de la història, *Solitud* té tres parts:

²² Quan el narrador diu «amb un calfred de basarda la Mila vegé venir l'hivern a llargues gambades» (p. 223) es refereix al patiment de la dona perquè no té el rebost ple per a l'hivern ni diners, no al fet que falti poc per a l'hivern.

Capítols	Nombre de dies de la història	Des de quin dia fins a quin altre dia
Capítols 1-10	34	Del 9 d'abril al 12 de maig
Capítol 11	175	Del 13 de maig al 3 de novembre
Capítols 12-18	41	Del 4 de novembre al 14 de desembre

Vegeu, tot seguit, un calendari de l'any 1902 que es pot relacionar amb la distribució més detallada del temps de la història proposada, per capítols, acompanyada de citacions que contenen referències temporals pertinents.

Abril							Maig							Juny						
DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6				1	2	3	4							1
7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	2	3	4	5	6	7	8
14	15	16	17	18	19	20	12	13	14	15	16	17	18	9	10	11	12	13	14	15
21	22	23	24	25	26	27	19	20	21	22	23	24	25	16	17	18	19	20	21	22
28	29	30					26	27	28	29	30	31		23	24	25	26	27	28	29
														30						

Juliol							Agost							Setembre						
DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6					1	2	3	1	2	3	4	5	6	7
7	8	9	10	11	12	13	4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14
14	15	16	17	18	19	20	11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21
21	22	23	24	25	26	27	18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28
28	29	30	31				25	26	27	28	29	30	31	29	30					

Octubre							Novembre							Desembre						
DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dg	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5						1	2	1	2	3	4	5	6	7
6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	8	9	10	11	12	13	14
13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16	15	16	17	18	19	20	21
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	22	23	24	25	26	27	28
27	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29	30	29	30	31				

- Dia que a la novel·la és un dia determinat de l'any (per exemple, l'11 de maig)
- Dia que a la novel·la es diu que és un dia determinat de la setmana (per exemple, el 4 de maig, que segons la novel·la ha de ser un diumenge)
- Dia que segons la novel·la es relaciona amb un altre (per exemple, el 14 de desembre, que ha de ser l'endemà de la festa petita de Murons)
- Dia aproximat en què pot ocórrer una acció (per exemple, suposem que el dia que l'Ànima mira la Mila mentre dorm és el 7 de maig, però podria ser algun dia abans o després)
- Grup de dies, aproximats, que s'esmenten explícitament a la novel·la (per exemple, una quinzena)

Cap.	Referències temporals
1 i 2	<ul style="list-style-type: none"> • 9 d'abril i nit del dia 10: Dia en què la Mila i en Matias pugen a l'ermita («La impressió i la sorpresa d'un mes enrera», p. 178) i primera nit a l'ermita
3	<ul style="list-style-type: none"> • 10 d'abril: El primer dia sencer a l'ermita
4	<ul style="list-style-type: none"> • De l'11 al 21 d'abril: <i>Neteja</i> («La Mila passà deu o dotze dies en plena ubriaguesa de dona: netejava», p. 111)
5 i 6	<ul style="list-style-type: none"> • Del 22 al 30 d'abril: <i>Sumant dies</i> (la Mila va al mas de Sant Ponç més d'un cop —«molts cops, anant o tornant de Murons, no sabia estar-se de ficar el cap al mas», p. 136—, la cargolada...) i «A les vetlles» (p. 151)
7	<ul style="list-style-type: none"> • De l'1 al 8 de maig: «Els primers dies de maig foren una meravella», p. 167 (1 de maig: «Un dia el pastor», p. 168; 4 de maig: «Un altre dia, un diumenge, l'Arnau», p. 168; 7 de maig: «Encara un altre dia», p. 168)
8 i 9	<ul style="list-style-type: none"> • 9 de maig: Dos dies abans de la festa de les roses (p. 177-178) • 10 de maig: dia abans de la festa de les roses («el pastor i el vailet anaren omplint d'oli les esclaves dels boers que el dia abans havien clavat en el frontis de la capella», p. 203); «teniu present lo que vos deia abans-d'ahir», p. 206) • 11 de maig (dia de sant Ponç): El dia de la festa de les roses «al bat del sol esplendorós de maig», p. 196 (p. 178-203)
10	<ul style="list-style-type: none"> • 12 de maig: L'endemà de la festa de les roses (p. 204-217)
11	<ul style="list-style-type: none"> • Del 13 de maig fins a final d'agost: «L'estiu hauria passat lànguid» (p. 218) • Del 25 d'agost al 26 d'octubre: «una [colla] que vegé aparèixer [...] per les darreries d'agost» (p. 219), «Amb la baixada de l'estiu» (p. 222), «Pel setembre» (p. 223), la Mila renya i atabala molt en Matias (p. 223-224), «Als pocs dies [...] Fins que una vetlla» (p. 224), «I ni aquell dia ni en tots els d'aquella quinzena [...] de la quinzena següent en avall» (p. 226) • 27 d'octubre: «Finava l'octubre» (p. 228) • Del 27 d'octubre al 2 de novembre: «Es desmillorà de pressa» (p. 231) • 3 de novembre: la Mila comença a acompanyar el pastor («l'endemà es deixà dur», p. 232)
12	<ul style="list-style-type: none"> • Del 4 al 7 de novembre: «La tardor regnava [...] [La Mila] Havia anat refent-se de mica en mica» (p. 233)
13 i 14	<ul style="list-style-type: none"> • 8 de novembre (narrador focalitzat en el pastor; s'expliquen fets de dies abans): el pastor se n'hauria d'anar («Havia arribat l'hora en què el pastor deixava l'ermita per a tancar durant tota la hivernada al mas de Sant Ponç [...] Tenia a sobre l'època de pluges», p. 251), havia parlat amb la Marieta... (p. 251-252); «Avui sem a dissabte [...] I ¿si hi [al Cimalt] anéssim dilluns?» (p. 252-253) • 9 de novembre: «El diumenge plovisquejà» (p. 253) • 10 de novembre: La Mila i el pastor pugen al Cimalt («Pel gener vinent, si em toqui pas abans el cop de creu, ne fai seixanta-quatre», p. 299)
15	<ul style="list-style-type: none"> • 11 de novembre: «La Mila tornava a tenir els peus a terra» (p. 303) • 11 de novembre: el pastor se'n va a tancar el ramat («a l'hivern, quan tanqui a casa seua [d'en Baldiret]», p. 106) • 12 de novembre: «A l'endemà d'haver-se'n anat per tota la hivernada el pastor i el vailet [...] [la Mila] se n'anà a Murons a cercar alguns queviures. De passada entrà al mas de Sant Ponç, on no havia estat feia setmanes» (p. 303)

	<ul style="list-style-type: none"> • Del 13 al 15 de novembre: «en els vinents dies baixà al mas dues o tres vegades més» (p. 305) • Qualsevol dia, segurament també entre el 13 i el 15 de novembre: «Un dia que el pastor [...] entrà a l'ermita» (p. 306) • 16 de novembre: «El primer diumenge després d'haver-se'n anat de l'ermita» rep una visita d'en Baldiret (p. 307) • Del 17 al 25 de novembre: «I després d'aquelles dues visites passà un dia ben sola, i un altre, i un altre...» (p. 308) • 26 de novembre («Feia cosa d'una quinzena que així vivia», p. 309): tempesta i mort del pastor (p. 309-314) • 27 de novembre («quan fa pocs dies [dia 10 de novembre] me contava tota aquella història», p. 318; «com, dies enrera [dia 10 de novembre], s'havia preguntat guaitant la mar», p. 321): l'endemà de la tempesta i trobada del cadàver del pastor (p. 314-322) • 28 de novembre: enterrament del pastor («Fins l'endemà de la desgràcia [el de la trobada del cos del pastor], el dia de l'enterrament, mentre amb tots els demás», p. 323)
16	<ul style="list-style-type: none"> • Del 29 de novembre al 4 de desembre: «Com més jorns passaven de la mort del pastor» (p. 323) • 4 de desembre: «Una setmana després [de la mort del pastor]» (p. 324) la Mila decideix anar al mas de Sant Ponç («No hi havia estat a dins d'abans de la desgràcia», p. 326), però veu el senyor Rector (p. 326-327) • 5 de desembre: «L'endemà se'n baixà a Sant Ponç», i va sentir «la mateixa reserva de setmanes enrera [12-15 de novembre]» (p. 327) • 7 de desembre: «dos dies més tard», p. 332, en Baldiret diu a la Mila que vagi a veure el senyor Rector (p. 332-333) i se n'hi va de seguida • A partir del 7 de desembre: «De nou es desmillorà com temps enrera» (p. 337)
17 i 18	<ul style="list-style-type: none"> • 13 (el primer dia de la festa petita de Murons) i 14 de desembre: la Mila és violada; al matí, se'n va de la muntanya

Bibliografia

- BADIA, Lola. «*Solitud*, novel·la». *Quaderns Crema*. Barcelona, n. 8 (gener de 1984), p. 27-35.
- BARTRINA, Francesca. *Caterina Albert / Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*. Vic: EUMO, 2001.
- BOIX, Lurdes i Jordi BOIX. *Els paisatges de Caterina Albert i Paradís, «Víctor Català»*. Un itinerari històric i literari a través dels indrets vinculats a l'escriptura de l'Escala. Girona: Ajuntament de l'Escala, 2005.
- BROCH, Àlex (dir.). *Diccionari de la literatura catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2008.
- BUSQUETS i GRABULOSA, Lluís. «Una nova lectura de 'Solitud'». *Avui*. Barcelona (8/7/1991), *Cultura*, p. 4.
- CASTELLANOS, Jordi. «'Solitud', novel·la modernista». *Els Marges*. Barcelona, n. 25 (maig de 1982), p. 45-70.
- CATALÀ, Víctor. *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1972 (2a edició).
- CATALÀ, Víctor. *Solitud*. Barcelona: Edicions 62, 2005.
- CATALÀ, Víctor. *Solitud*. Barcelona: Joventut, 1905.
- CORTÉS ORTS, Carles. «L'empremta de la narrativa de Caterina Albert en els primers relats de Mercè Rodoreda». A: Enric PRAT i Pep VILA (eds.). *II Jornades d'estudi. «Vida i obra de Caterina Albert i Paradís (Víctor Català), 1869-1966»*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 203-232.
- EL HACHMI, Najat. *Jo també sóc catalana*. Barcelona: Columna, 2004.
- EL HACHMI, Najat. *L'últim patriarca*. Barcelona: Planeta, 2008.
- FERNÁNDEZ POZA, Óscar. «En torno a la ordenación espacio-temporal del relato en *Solitud* de Víctor Català y *Cosima* de Grazia Deledda». *Revista de lenguas y literaturas catalana, gallega y vasca*. Madrid, n. 10 (2006), p. 55-72.
- FERRER i GIRONÈS, Francesc. *La persecució política de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1985.
- GALINDO, Mireia, Miquel STRUBELL i F. Xavier VILA. «Eine unterdrückte Sprache wird Gravitationszentrum. Die neue Rolle des Katalonischen in der Schule». A: Torsten ESSER i Tilbert D. STEGMANN (Hg.). *Kataloniens Rückkehr nach Europa 1976-2006. Geschichte, Politik, Kultur und Wirtschaft*. Berlin: LIT Verlag, 2007, p. 107-120.
- GODAYOL i PUIG, M. Teresa. «Història social de l'escola a la Catalunya central. Vic 1830-1900» [tesi]. Girona: Universitat de Girona, 2006.
- MCNERNEY, Kathleen. «Deu contes i un monòleg: traduccions de Caterina Albert». A: Enric PRAT i Pep VILA (eds.). *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert «Víctor Català»*. Girona: CCG Edicions, 2006, p. 363-368.
- MUÑOZ, Irene. «Epistolari Lluís Via – Víctor Català (1901-1909)». A: Enric PRAT i Pep VILA (eds.). *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert «Víctor Català»*. Girona: CCG Edicions, 2006, p. 253-274.
- NARDI, Núria. «El paisatge en la narrativa de Caterina Albert/Víctor Català». A: Enric PRAT i Pep VILA (eds.). *II Jornades d'estudi. «Vida i obra de Caterina*

- Albert i Paradís (Víctor Català), 1869-1966*». Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 77-97.
- NARDI, Núria. «Introducció» i notes. A: Víctor CATALÀ. *Solitud*. Barcelona: Edicions 62, 1990, p. 5-30.
- SIMBOR ROIG, Vicent. «El narrador a *Solitud*». A: *Estudis de llengua i literatura catalanes. Miscel·lània Joan Bastardas, 2*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989, p. 211-224.
- SOLDEVILA, Llorenç. «Dels paisatges de 'Solitud'». *Serra d'or*. Barcelona, n. 545 (maig de 2005), p. 19-22.
- VILA, Pep. «El pensament lingüístic en les revistes modernistes i noucentistes gironines (1898-1914)». A: Enric PRAT i Pep VILA (eds.). *Actes de les Primeres Jornades d'estudi sobre la vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís «Víctor Català»*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 417-504.